

lazły się w nim opisy wszystkich prezentowanych w ramach przeglądu filmów o łódzkim getcie oraz teksty przybliżające tło historyczne, tematykę, jak i estetykę filmów.

W ramach 70. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Getto otwarto wystawę „Jesteśmy drzewami wiecznymi...”, prezentującą 10 osób ocalałych z getta w Litzmannstadt. Historie tych osób z poszerzonym materiałem fotograficznym, z opisem w języku polskim i angielskim, opublikowano w formie książki pt. *Drzewa pamięci. 10 opowieści z łódzkiego getta*. Organizację obchodów tej rocznicy zwieńczyła publikacja pt. *Łódź pamięta*, podsumowująca obchody, zawierająca treść oficjalnych przemówień odczytanych na stacji Radegast, listy od ocalałych oraz wiele fotografii wykonanych podczas obchodów.

Jako podsumowanie Roku Karskiego w Łodzi Centrum Dialogu im. Marka Edelmana wydało album zawierający wydarzenia zorganizowane w Łodzi przez instytucje i organizacje zaangażowane w organizację obchodów rocznicowych.

To tylko wybrane pojedyncze działania Centrum Dialogu, które są liczne i bardzo różnorodne. Szczegółowo można o nich przeczytać i śledzić je w Internecie na stronach: www.centrumdialogu.com, Facebook, Instagram.

Joanna Podolska
Centrum Dialogu im. Marka Edelmana

Pięć lat „Kwartalnika Romskiego”

Radomskie Stowarzyszenie Romów „Romano Waś” powstało w 2004 r. w Radomiu. Za swoje główne cele uznało: współdziałanie z władzami, instytucjami i organizacjami powołanymi do współpracy i ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych, współpracę ze stowarzyszeniami i organizacjami romskimi na terenie kraju i zagranicą, utrzymywanie więzów kulturowych i rodzinnych wśród Romów, ochronę tożsamości etnicznej Romów oraz dążenie do zapewnienia warunków zachowania tradycji i języka, kształtowanie zasad współżycia między Romami a resztą społeczeństwa wedle zasad opartych na uznaniu odrębności, wzajemnej tolerancji, poszanowaniu kultury, tradycji, języka i obyczajów. Do podstawowych zadań Stowarzyszenia zaliczono również reprezentowanie Romów wobec władz i instytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na forum międzynarodowym, w instytucjach międzynarodowych i w organizacjach pozarządowych, działania na rzecz ochrony spuścizny kulturowej, popularyzację w społeczeństwie polskim tradycji, zwyczajów, kultury Romów poprzez różnego rodzaju organizowane kursy i imprezy, edukowanie młodego pokolenia Romów i pomoc w uzyskaniu wykształcenia, promowanie kobiet romskich w życiu

społecznym, ekonomicznym i politycznym, przywracanie osób długotrwale bezrobotnych na rynek pracy itp.

Radomskie Stowarzyszenie Romów „Romano Waś” od początku swojego powstania aplikowało o środki ze źródeł samorządowych, wojewódzkich, ministerialnych, unijnych. Oto kilka najważniejszych projektów zrealizowanych przez stowarzyszenie od czasu powstania organizacji: „Co zrobić, gdy dziecko ma za sobą pierwszy kontakt z nałogiem” – warsztaty zorganizowane w 2005 r. dzięki dotacji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu, „Historia fundamentem tożsamości narodu” – wycieczka do Muzeum Okręgowego w Tarnowie dzięki dotacji wojewody mazowieckiego, „Profilaktyka antyalkoholowa” – projekt zrealizowany dzięki dotacji prezydenta miasta Radomia, „Kursy języka angielskiego i obsługi komputera” – projekt zrealizowany dzięki dotacji wojewody mazowieckiego, „Integracyjne warsztaty tańca romskiego – zrealizowane dzięki dotacji Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Festyn „Noc romska” – zrealizowany dzięki dotacji Urzędu Miasta i marszałka województwa mazowieckiego, przy udziale Muzeum J. Malczewskiego w Radomiu, organizacja konferencji podczas Międzynarodowego Dnia Romów w Radomiu – zrealizowana dzięki dotacji marszałka województwa mazowieckiego. Stałym priorytetem działalności stowarzyszenia jest powstanie Europejskiego Centrum Kultury i Edukacji Romów „Romano Kcher” w Radomiu, pierwszej instytucji kulturalno-edukacyjnej dla Romów w Polsce.

Działalność wydawnicza jest stałym elementem aktywności stowarzyszenia. Pierwsze publikacje w wersji papierowej – bajki dla dzieci romskich *Paramisi Romane* – były wydane w ramach „Programu na rzecz społeczności romskiej” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Od 2009 r. stowarzyszenie korzystało ze środków finansowych Europejskiego Funduszu Społecznego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, poddz. 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej. Z realizowanych projektów zostały wydane m.in. książka-poradnik *Romowie – przewodnik. Historia, kultura*, pod redakcją Agnieszki Caban i Grzegorza Kondrasiuka, małowanki, bajki w formie audio zebrane przez Zenona Gierałę, ilustrowane bajki w formie książkowej Izydora Kopernickiego, albumy. W 2010 r. RSR „Romano Waś” przystąpiło do realizacji projektu „Wiedza kapitałem na przyszłość – aktywizacja zawodowa i społeczna Romów” (2010–2011) w ramach EFS POKL. W ramach tego projektu w grudniu 2010 r. został wydany pierwszy numer „Kwartalnika Romskiego”, z planem wydania kolejnych trzech.

Większość publikacji stowarzyszenia, które bezpośrednio skierowane są do mniejszości romskiej, zarówno jedne z pierwszych, jak i wydane w ostatnim czasie, są pozycjami dwujęzycznymi, w dialekcie Polska Roma, w zapisie fonetycznym. Do 2015 r. wydano łącznie 18 numerów, z krótką przerwą z powodu

braku dotacji w ostatnim kwartale 2011 r. W kolejnych latach „Kwartalnik Romski” był opublikowany w ramach projektów: „Romowie w regionie radomskim – kultura i edukacja” (2012–2013) oraz „Romowie w regionie radomskim – kultura i edukacja (kontynuacja)” (2013–2015). Ostatni numer ukazał się w maju 2015 r.

Ideą czasopisma było podjęcie tematyki związanej ze społecznością romską; było ono dystrybuowane wśród mniejszości romskiej, bibliotek, szkół, domów kultury, instytucji i organizacji działających na rzecz społeczności romskiej. Każdorazowo kwartalnik zawierał ok. 15 tekstów dotyczących historii i kultury romskiej, bieżących problemów tej mniejszości. Miał stanowić poradnik i informator na temat wszelkich działań na rzecz społeczności romskiej. Teksty do kwartalnika były przygotowywane przez Romów, cyganologów, kulturoznawców i specjalistów z różnych dziedzin (np. prawo, ekonomia, opieka społeczna). W założeniach wydawniczych kwartalnik od pięciu lat prawie nie zmienił swojej formy, wydawany jest w formie papierowej, w formacie A4, o objętości ok. 32–40 stron, *full color*, w nakładzie 300 sztuk (od 2013 r. w nakładzie 500 sztuk). Wszystkie numery są również dostępne na stronie internetowej stowarzyszenia www.romowieradom.pl.

Zespół redakcyjny tworzyło trzech redaktorów: redaktor naczelny, redaktor działu publicystycznego i redaktor działu poradniczo-informacyjnego. W okresie wydawania kwartalnika w redakcji pracowali Agnieszka Caban (redaktor naczelna), Zenon Gierała (redaktor działu publicystycznego) i Magdalena Nowak (redaktor działu poradniczo-informacyjnego). Zespół redakcyjny zmieniał swój skład, jednak trzon redakcji praktycznie pozostał bez większych zmian. W kwartalniku stale pracowali Agnieszka Caban i Zenon Gierała. Redaktorzy zajmowali się również przygotowaniem tekstów do kwartalnika, około pięciu na każdy numer. Z czasopismem współpracują również kulturoznawcy, etnografowie, cyganolodzy, poloniści: Agnieszka J. Kowarska, Jan Adamowski, Marcin Wosik, Stanisław Stankiewicz, Adam Bartosz, Grzegorz Kondrasiuk, Jacek Milewski.

Problematyka romska jest główną osią tematyczną czasopisma. W kwartalniku wyróżniono kilka działów, tj. *Od redakcji*, *Aktualności*, *Wydarzenia*, *Tematy numeru*, *Kultura*, *Romanipen*, *Z życia wzięte*, *Młodzię romska pisze*, *Praktyczne porady*, *Historie romskich rodów*, *Wywiad*, *Recenzje*, *Ocalić od zapomnienia*, *Paramisi Romane*, *Romskie profesje*, *Obrzędy i zwyczaje*, *Ciekawostki z romskiej kuchni*, *Romski humor*, *Romskim okiem*. Niektóre z wymienionych działów, tj. *Romskie profesje* zostały wycofane przez redakcję, ponieważ wyczerpał się temat. Stosunkowo niedawno pojawiły się jednak nowe, tj. *Romskim okiem*, *Ciekawostki z romskiej kuchni*, *Romski humor*. Redakcja, wprowadzając nowe działy, kierowała się urozmaiceniem proponowanej czytelnikom oferty. Większość z wymienionych działów pojawia się stale, niektóre, tj. *Recenzje*, *Obrzędy i zwyczaje*,

Kultura, Praktyczne porady, wtedy gdy zaistniało zapotrzebowanie na dany tekst. Z informacji zebranych przez RSR „Romano Waść” wynika, że dużą popularnością cieszyły się niezmiennie *Historie romskich rodów* przygotowane przez Zenona Gierałę na podstawie zebranych przez niego relacji wśród bohaterów artykułu. Z założenia artykuły ukazujące się w kwartalniku zamieszczone są w języku polskim.

„Kwartalnik Romski” (ISSN 2082-4378) to jedno z kilku wydawnictw o tematyce romskiej w Polsce. Wobec takich tytułów jak „Rrom-po-Drom” czy „Dialog Pheniben”, o ugruntowanej pozycji na rynku wydawniczym, jest to dość młode czasopismo, jednak już zaznaczyło swoją pozycję wśród czytelników. „Kwartalnik Romski” ukazywał się również na Portalu wiedzy dla nauczycieli „Scholaris”. W przyszłości wydawca czasopisma, RSR „Romano Waść”, ma zamiar kontynuować wydawanie kwartalnika, o ile pojawią się możliwości jego finansowania; dotychczas czasopismo było współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Agnieszka Caban

Instytut Kulturoznawstwa, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; Radomskie Stowarzyszenie Romów „Romano Waść”

IV Krajowa Konferencja

Geografia historyczna. Wyzwania przyszłości,

Łódź, 11–12 czerwca 2015 r.

Konferencja *Geografia historyczna – wyzwania przyszłości*, która odbyła się w Łodzi 11–12 czerwca 2015 r., była czwartym spotkaniem krajowych naukowców zorientowanych na problematykę geografii historycznej. Stanowiła kontinuum cyklicznych spotkań na polu tej nauki zapoczątkowanych w 1994 r., wraz z organizacją w Instytucie Geografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, pierwszej, po 42 latach, konferencji poświęconej współczesnej problematyce badawczej geografii historycznej osadnictwa w Polsce. Tematyczną kontynuacją tego wydarzenia była II Konferencja z Geografii Historycznej zorganizowana w Łodzi, w 2007 r., przez Zakład Geografii Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego w Katedrze Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych UŁ oraz Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Kolejną inicjatywą naukową w tym zakresie była III Konferencja z Geografii Historycznej, współorganizowana w 2009 r. przez Zakład Geografii Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego UŁ oraz Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Witelona w Legnicy, nt. *Geografia historyczna jako determinanta rozwoju innych dyscyplin nauki*.